

ДО	ВЕЛИКОТЪРНОВСКИ
ОБЩИНСКИ СЪВЕТ	СЪВЕТ
ДАТА	
Вх № 1477 / 13.08.21г.	

до: НК в ЗСД-6.2
НК в БФ

ПРЕДЛОЖЕНИЕ
ОТ

13.08.21

Д-Р ИНЖ. ДАНИЕЛ ПАНОВ
КМЕТ НА ОБЩИНА ВЕЛИКО ТЪРНОВО

ОТНОСНО: Приемане на Програма на Община Велико Търново за подобряване на психичното здраве 2021–2026 г., План за действие в изпълнение на програмата и Отчет на Програма на Община Велико Търново за подобряване на психичното здраве 2017-2020 г.

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ПРЕДСЕДАТЕЛ,
УВАЖАЕМИ ОБЩИНСКИ СЪВЕТНИЦИ,

Предложената Програма на Община Велико Търново за подобряване на психичното здраве през следващите шест години е изготвена от работна група, сформирана със Заповед № РД 22-862/11.05.2021 г. на Кмета на Община Велико Търново в състав, представители на различни институции, работещи по проблемите на психичното здраве на местно ниво – Община Велико Търново, Регионална здравна инспекция – Велико Търново, Превантивно-информационен център, представители на лечебни заведения, на социални услуги за лица с умствена изостаналост на територията на Община Велико Търново.

Успешното реализиране на предвидените дейности ще доведе до осъществяване на основните цели, очертани в областите на интервенция.

Във връзка с гореизложеното и на основание **чл.21, ал.1, т.12** от ЗМСМА, предлагам Великотърновски общински съвет да приеме следните

РЕШЕНИЯ

На основание **чл.21, ал.1, т.12** от ЗМСМА Великотърновски общински съвет

1. Приема Отчет на Програма на Община Велико Търново за подобряване на психичното здраве 2017-2020 г.
2. Приема Програма на Община Велико Търново за подобряване на психичното здраве 2021–2026 г. и План за действие в изпълнение на Програма на Община Велико Търново за подобряване на психичното здраве 2021–2026 г.

ПРИЛОЖЕНИЕ:

1. Отчет на Програма на Община Велико Търново за подобряване на психичното здраве 2017-2020 г.
2. Програма на Община Велико Търново за подобряване на психичното здраве 2021–2026 г. и План за действие в изпълнение на Програма на Община Велико Търново за подобряване на психичното здраве 2021–2026 г.

С уважение,

Д-Р ИНЖ. ДАНИЕЛ ПАТОНОВ
Кмет на Община Велико Търново

Съгласували:

ДЕСИСЛАВА ЙОНКОВА

Директор на Дирекция „Правно обслужване и управление на собствеността“

РОСИЦА ДИМИТРОВА

Директор на Дирекция „Социални дейности и здравеопазване“

Изготвил:

Д-р Диляна Вачкова - гл. експерт в Дирекция СДЗ

**Програма на Община Велико Търново за
подобряване на психичното здраве
2021 – 2026 година**

**Община Велико Търново
юли 2021 година**

Настоящият документ съдържа:

1. Въведение.....	3
1.1. Позитивното психично здраве като ресурс.....	3
1.2. Психичното здраве като приоритет на СЗО и ЕС.....	4
1.3. Политика за психично здраве на национално ниво.....	6
1.4. Политика за психично здраве на местно ниво.....	7
2. Анализ на ситуацията.....	9
2.1. Заболеваемост.....	9
2.2. Налични ресурси.....	17
2.3. Финансиране	25
2.4. Основни проблеми.....	26
3. Направления.....	27
3.1. Визия.....	27
3.2. Приоритети.....	27
3.3. Основна цел.....	28
3.4. Подцели.....	28
3.5. Задачи.....	29
4. Партньорства.....	31
5. Мониторинг	32
5.1. Индикатори за мониториране и оценка.....	32
6. ПРИЛОЖЕНИЕ: План за действие	

„Основите на психичното здраве се поставят още в първите години на живота. Смята се, че до 50% от психичните разстройства се появяват по време на юношеските години. При 10 до 20% от младите се откриват проблеми с психичното здраве. Тези проценти са по-високи сред категориите в неравностойно положение”.

*Европейски пакт за
психично здраве и
благоденствие*

ПРОГРАМА НА ОБЩИНА ВЕЛИКО ТЪРНОВО ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ПСИХИЧНОТО ЗДРАВЕ 2021 - 2026 г.

Предложената Програма на Община Велико Търново за подобряване на психичното здраве през следващите пет години е резултат на общите усилия на работна група, сформирана със Заповед № РД 22-862 /11.05.2021 г. на Кмета на Община Велико Търново в състав, представители на различни институции, работещи по проблемите на психичното здраве на местно ниво – Община Велико Търново, Регионална здравна инспекция – Велико Търново, Превантивно-информационен център, представители на лечебни заведения, на социални услуги за лица с умствена изостаналост на територията на Община Велико Търново.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

1.1. Позитивното психично здраве като ресурс

Според Световната здравна организация здравето се определя като състояние на цялостно физическо, психическо и социално благополучие, а не само като отсъствие на болест. Психичното здраве представлява нещо значително повече от липса на симптоми за психично заболяване или страдание (дистрес). То означава положително усещане за благополучие, вяра в собствените качества, в достойнствата и качествата на другите.

Позитивното психично здраве включва способността да възприемаме и тълкуваме заобикалящата ни среда, да се приспособим към нея и ако е нужно да я променим, да мислим и говорим, да общуваме един с друг. Психичното здраве се влияе, подобрява или застрашава в семейството, в училището, на улицата, на работното място. То зависи в голяма степен от отношението на другите към нас, от нашето отношение към тях, както и към самите себе си. Всеки човек има психични нужди, независимо дали е с диагноза за психично заболяване или не. Именно за това, промоцията на психичното здраве е от значение за цялото общество.

1.2. Психичното здраве като приоритет на СЗО и ЕС

Съществена част от политиката в областта на здравеопазването е опазване на психичното здраве. Подобряването на психичното здраве, а именно превенцията, откриването, интервенцията и лечението на психичните нарушения навреме, намалява значително личните, икономически и социални последици от тях. Психичното здраве и благоденствие са в основата на качеството на личния и обществения живот и представляват ключов фактор за реализиране на целите на Европейския съюз.

През май 2020 г. Европейската комисия представи предложението си за нова, засилена здравна програма на Европейския съюз за периода 2021—2027 г., наречена „ЕС в подкрепа на здравето“ /EU4Health/. Програмата е решителен отговор на пандемията от COVID-19, но заедно с това в нея е запазен акцентът върху действията на ЕС в дългосрочен план в областта на здравеопазването. Целта ѝ е да се подобри общественото здравеопазване в ЕС и Съюзът да бъде по-подготвен за справяне със здравни кризи в бъдеще. Програмата цели да намери решение на дългосрочни традиционни проблеми на общественото здравеопазване, като превенцията и лечението на заразни и незаразни болести, по-специално онкологичните заболявания, подобряване на психичното здраве и дългосрочните грижи, и намаляване на неравнопоставеността в сферата на здравеопазването.

През март 2021 г. Европейският парламент, одобри здравната програма „ЕС в подкрепа на здравето“. Тя е специална програма за финансиране за периода 2021—2027 г., целяща гарантиране на високо равнище на закрила на човешкото здраве в рамките на всички политики и дейности на Съюза в съответствие с подхода „Едно здраве“.

На национално ниво рамковите стратегически документи, които определят визията и общите цели на политиките за развитие в сектор здравеопазване, към настоящия момент са във проектна фаза - Проект на Национална здравна стратегия 2021-2030, Проект на Национална

стратегия за психично здраве на гражданите на Република България 2020-2030.

Вече няколко десетилетия Световната здравна организация (СЗО) акцентира върху психичното здраве, като провежда редица задълбочени проучвания и разработва програми в тази област. От направените изследвания на СЗО е видно, че разпространението на психичните разстройства в световен мащаб се развива със сходни темпове навсякъде по света.

Чести психични разстройства

По данни на последното национално представително епидемиологично проучване (2017 г.) пожизнената болестност от чести психични разстройства в България е 14,54%. Тези данни показват връзката между нивата на стреса и разпространението на тази група психични разстройства в България. Пожизнената болестност от чести психични разстройства е следната:

- Тревожни разстройства – 8,4%
- Разстройства на настроението – 4,5%
- Злоупотреба и зависимост от алкохол и наркотици – 4,76% (като делът на злоупотребата и зависимостта към алкохол е 4,4%)

Тежки психични разстройства

Пациентите с шизофрени заболявания, водещи се под наблюдение за страната, са 25 849. От тази група между 10% и 15% (2 500 – 3 000 лица) се нуждаят от подкрепа в общността. От тях 1 000 са настанени в институции за дългосрочни грижи, а около 230 пребивават дългосрочно в държавните психиатрични болници. Водещите се под наблюдение пациенти с умствена изостаналост са 28 293. От тази група изцяло зависимите от грижи и неможещи да се справят самостоятелно в ежедневието са приблизително до 2% (с тежка и дълбока умствена изостаналост) или около 400 лица. Те се нуждаят и от специализирани медицински грижи, които следва да се осъществяват в добра координация със специалистите от доболничната помощ. Пациентите с деменция, водещи се под наблюдение, са 2 408, но с оглед на това, че над 60-годишна възраст процентът на деменциите нараства от 1% до 30% в горните възрастови категории, нуждите от услуги за тази целева група ще нарастват (данни НЦОЗА, 2018г.).

Психичните проблеми все по-често водят до загуба на трудоспособност, нещо повече – според световната статистика психичните разстройства са сочени като пет от десетте водещи **причини за трайно загубена работоспособност**, а именно депресия, шизофрения, биполарно разстройство, алкохолна зависимост и obsесивно-компулсивно разстройство. Психичните заболявания допринасят за ранната смърт, а самоубийствата представляват десетата водеща причина за смъртност в световен мащаб.

Финансовите последици от неефективното и неефикасно справяне с психичните разстройства произтичат от:

- ✓ Нереализирано производство от лицата с психични заболявания, които не са в състояние да работят в кратко-, средно- или дългосрочен план;
- ✓ Инциденти, причинени от психично неуравновесени хора;
- ✓ Безработица, отчуждаване и престъпност сред младите хора с проблеми в детството (напр. депресия, поведенчески разстройства);
- ✓ Неправилен подход към последствията от дислексия, леко умствено изоставане и други специални образователни потребности в детството;
- ✓ Закъсняло лечение или липса на лечение на психичните заболявания;
- ✓ Нереализирано производство от преждевременна смърт в резултат от самоубийство или друга причина.

Важна роля за психичното здраве играят и редица **социално – икономически фактори** като: заетост, степен на квалификация, образование и обучение, разпределение на доходите, наличие на квартира. Поради обстоятелството, че по-голямата част от тежките психични разстройства настъпват в юношеска или в младежка възраст, ограничените възможности за реализация и достъп до пазара на труда сред хората с трайна загуба на работоспособност, поради психично разстройство са значителни. Липсата на професионална квалификация, безработицата и бедността, а от тук и изключването от живота на общността, са закономерни спътници и последици на тежката психична болест. Значителен принос за маргинализирането и изолирането на хората, страдащи от тежки психични разстройства играят погрешните, изопачени възгледи, предразсъдъци и суеверия за психичните разстройства и произтичащите от това негативни нагласи и дискриминативни практики към тези хора.

1.3. Политика за психично здраве на национално ниво

В рамките на страната към настоящият момент в процес на обсъждане е Националната здравна стратегия 2021-2030, със следните основни приоритети:

Приоритет 1: Обществено здравеопазване - укрепване капацитета на общественото здравеопазване

Приоритет 2: Повишаване на качеството, ефективността и контрола на медицинските дейности

2.4. Повишаване на качеството на психиатричната помощ – реструктуриране на психиатричната помощ

Приоритет 3: Лекарствена политика - ефективна лекарствена политика

Приоритет 4: Електронно здравеопазване

Приоритет 5: Човешки ресурси –подобряване на условията за обучение и работа в системата на здравеопазване

Приоритет 6: Осигуряване на финансова устойчивост на системата на здравеопазване – политики за ефективно финансиране.

В края на 2020 година започна обсъждането и на проекта на Национална стратегия за психично здраве на гражданите на Република България 2020 – 2030 година.

Основните елементи на проекта на Националната стратегия за психично здраве, са както следва:

- ✓ обслужване в общността;
- ✓ деинституционализация;
- ✓ човешки права;
- ✓ качество на услугите;
- ✓ интеграция на потребителите на услуги в процеса на лечение и рехабилитация; създаване на неформални групи на потребители;
- ✓ интегриран подход;
- ✓ превенция и промоция;
- ✓ стигма и дискриминация, дължащи се на психични заболявания.

1.4. Политика за психично здраве на местно ниво

Община Велико Търново провежда устойчива политика за психично здраве в дългосрочен план. Първата Стратегия на Община Велико Търново за подобряване на психичното здраве е приета през 2005 година от Великотърновски общински съвет.

За периода 2017–2020 г. в Община Велико Търново се реализира Програма на Община Велико Търново за подобряване на психичното здраве и План за действие към нея, приети с Решение № 642/27.04.2017 г. на Великотърновски Общински съвет. Настоящата Общинска програма се явява продължение на досегашните политики в областта на психичното здраве и цели да допринесе за укрепване и опазване на психичното здраве на населението в Община Велико Търново.

Чрез тази програма и свързаните с нея ангажименти, Община Велико Търново осъществява задълженията си, произтичащи от Конституцията на Република България и Закона за здравето да подпомага хората с психични увреждания по начин и в степен, която ще им позволи да водят пълноценен и достоен живот.

Програмата служи като основа за изграждане на рамка и разработване на конкретни мерки и План за действие, обвързан с прилагане на националната политика за психично здраве на общинско

ниво за преодоляване на негативните социални последици, съпътстващи голяма част от хората с психични разстройства.

Целта на този документ е да очертае в дългосрочен план принципи, насоченост и приоритети на цялостната политика на Община Велико Търново в областта на психичното здраве, като отговаря на следните изисквания:

1. Хармонизирана е с основните световни, европейски и национални програмни документи.

2. Предвижда механизъм за координация и съвместна дейност с други местни програми, насочени към специфични групи и проблеми, например: Програма „Здрави деца в здрави семейства”, Програма за превенция на наркотични зависимости сред младите хора в Община Велико Търново 2019 - 2023 г., План за действие за 2021 г. за осигуряване на равни възможности за хората с увреждания в Община Велико Търново, Програма за детето на Община Велико Търново за 2021 г.

3. Предлага текущо преразглеждане и преформулиране на дейностите в съответствие с постигнатите резултати, най-актуалните проблеми и налични ресурси, както в рамките на първоначалния програмен обхват (2021-2026), така и в следващите периоди.

4. Разграничава, отчита и свързва отговорностите и приноса на държавата, общината, неправителствения и граждански сектор, както и други субекти, които по дефиниция и на практика имат активно и съществено участие в дейностите по опазване и укрепване на психичното здраве на гражданите, за което общинска администрация има роля на първостепенен интегриращ фактор.

5. Предвижда фокусиране на усилия и ресурси към групи от населението или проблеми, които са приоритетни за дадения период, без да negliжира потребностите на останалите уязвими групи от населението.

Една от основните целеви групи от населението на общината, обект на програмата за прилагане на политиката за психично здраве на Република България на местно ниво, са жителите на Община Велико Търново, засегнати от тежка психична болест. Тежката психична болест отправя сериозни предизвикателства, както пред самите пациенти, така и към техните близки и обществото като цяло. **Лицата с тежка психична болест** са дефинирани от Закона за здравето като „лица с психични разстройства, нуждаещи се от специални здравни грижи”. Съгласно чл.146, ал. 1 от Закона за здравето (ЗЗ), това са:

✓ психичноболни с установено сериозно нарушение на психичните функции (психоза или тежко личностно разстройство) или с изразена трайна психична увреда в резултат на психично заболяване;

✓ лица с умерена, тежка или дълбока умствена изостаналост или съдова и сенилна деменция;

✓ лица с други нарушения на психичните функции, затруднения в обучението и трудности в адаптацията, изискващи медицинска помощ, грижи и подкрепа, за да живеят пълноценно в семейството и социалната среда.

Документът съдържа данни и анализ на сегашното състояние, принципите за развитие в избраната приоритетна област и конкретни действия за периода. Предвидени са механизми и способности за управление на процеса, наблюдение и анализ на изпълнението, етапно отчитане и текущо планиране. Приложен е план за действие за реализиране на програмата.

2. АНАЛИЗ НА СИТУАЦИЯТА

2.1. Заболеваемост

Общата заболеваемост от психични и поведенчески разстройства (регистрираните случаи на заболявания, за които гражданите са се обърнали към системата и са потърсили медицинска помощ) дава информация за честотата и структурата на заболяванията по повод на които населението активно търси медицинска помощ. Като цяло заболеваемостта, регистрирана по обращаемостта за медицинска помощ към лечебните заведения бележи тенденция за увеличаване. В нозологичната структура на общата заболеваемост няма съществени промени, но се забелязва тенденция за все по-голямо нарастване на заболеваемостта от т.нар. **социално-значими заболявания (СЗЗ)**, в които се включват сърдечно-съдовите, онкологичните, белодробните, **психичните заболявания**, захарния диабет, травмите и отравянията.

По данни на Регионална здравна инспекция - Велико Търново водещите в структурата на регистрираните психични заболявания в Центъра за психично здраве – Велико Търново за 2020 година, са както следва:

Таблица № 1. Болни под наблюдение вкл. в кабинетите в доболничната помощ в Център за психично здраве - Велико Търново. (Източник на данните: РЗИ - Велико Търново)

Болни под наблюдение в ЦПЗ - Велико Търново

Наименование на болестите по МКБ-10	Под наблюдение в началото на годината	Взети под наблюдение през годината	В това число		Болни преведени в дадената група поради промяна на диагнозата	Снети от наблюдение	В това число:		Болни преведени в други групи поради промяна на диагнозата	Остават под наблюдение в края на годината
			дец а до 17 г.	заболе ли за първи път в живота си			всичк о	от тях: самоуби ли се		
<i>a</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Всичко (ш.02 + ш.27)	5 611	15		12	3	58	57		3	5 568
<i>Психични и поведенчески разстройства (F00-F99)</i>	<i>5 029</i>	<i>15</i>		<i>12</i>	<i>3</i>	<i>53</i>	<i>52</i>		<i>3</i>	<i>4 991</i>
Деменция (F00 F03)	89	1		1	1	8	8			83
Други разстройства, дължащи се на мозъчно заболяване (F06,F07,F09)	66					1	1			65

Психични и поведенчески разстройства, дължащи се на употреба на алкохол (F10)	316					3	3			313
Психични и поведенчески разстройства, дължащи се на употреба на други психоактивни вещества (F11– F19)	17									17
Психични и поведенчески разстройства, дължащи се на употребата на опиоиди (F11)	14									14
Шизофрения, шизотипни и налудни разстройства	1 395	8		8		12	12		1	1 390

(F20 F29)										
Шизофрения (F20)	1 258	8		8		11	11		1	1 254
Остри и преходни психотични разстройства (F23)	27									27
Разстройства на настроението [афективни разстройства] (F30 F39)	962	3		3	2	26	26			941
Маниен епизод (F30)	2									2
Биполарно афективно разстройство (F31)	195	1		1	1	8	8			189
Депресивен епизод (F32)	62					1	1			61
Рецидивиращо депресивно разстройство (F33)	655	2		2	1	11	11			647

Невротични, свързани със стрес и сомато-формни разстройства (F40 F48)	350					3	2			347
Разстройства на храненето, съня и сексуалността (F50, F51, F52)	9									9
Разстройства на личността и поведението в зряла възраст (F60–F69)	150									150
Умствена изостаналост (F70– F79)	1 254	3							2	1 255
Специфични разстройства в развитието (F80– F83)	275									275

Генерализирани разстройства в развитието (F84)	33									33
Аутизъм (F84.0–F84.3, F84.5)	4									4
Хиперкинетични разстройства (F90)	71									71
Други разстройства в поведението и емоциите (F91– F95)	42									42
<i>Всички останали класове болести</i>	582					5	5			577
Епилепсия (G40)	582					5	5			577

От приложената таблица № 1 е видно, че водещите заболявания, подлежащи на **наблюдение** са:

- Шизофрения, шизотипни и налудни разстройство (F20 F29) - около 22% от всички болни под наблюдение;

- Умствена изостаналост (F70 - F79) - около 22% (основно настанени в домовете в областта);
- Разстройства на настроението (афективни разстройства) (F30 F39) - около 17 % от всички болни под наблюдение.

Таблица № 2. Хоспитализирана заболеваемост от психични заболявания за тригодишен период в Центъра за психично здраве – Велико Търново и Държавна психиатрична болница, с. Церова кория - (Източник на данните: РЗИ Велико Търново)

Хоспитализирани случаи (изписани и умрели) в област Велико Търново по диагнози

НАИМЕНОВАНИЕ НА БОЛЕСТИТЕ ПО МКБ–10	Ши-фър	ДПБ - Церова кория			ЦПЗ - Велико Търново		
		2020 г.	2019 г.	2018 г.	2020 г.	2019 г.	2018 г.
V. Психични и поведенчески разстройства F00–F99	101	459	598	511	1051	1151	1330
Деменция F00-F03	102	5	10	11	7	6	5
При болестта на Алцхаймер F00	103		1	1			
Съдова деменция F01	104	5	8	8		2	5
Други разстройства, дължащи се на мозъчно заболяване F06,F07,F09	105	18	17	20	24	20	36
Психични и поведенчески разстройства, дължащи се на употреба на алкохол F10	106	19	29	22	44	44	38
Психични и поведенчески разстройства, дължащи се на употреба на други психоактивни вещества F11–F19	107		1		8	2	6
Психични и поведенчески разстройства, дължащи се на употреба на опиоиди F11	108				1	1	

Шизофрения, шизотипни и налудни разстройства F20–F29	110	350	461	379	554	638	722
Шизофрения F20	111	345	457	371	529	601	699
Остри и преходни психотични разстройства F23	112	2	3	3	18	26	14
Разстройства на настроението [афективни разстройства] F30–F39	113	27	32	33	308	291	316
Маниен епизод F30	114	15	1	0	2		2
Биполарно афективно разстройство F31	115	1	23	25	125	128	129
Депресивен епизод F32	116	11	2	1	19	34	33
Рецидивиращо депресивно разстройство F33	117	1	6	7	162	129	152
Невротични, свързани със стрес и соматоформни разстройства F40–F48	118			1	66	101	140
Разстройства на личността и поведението в зряла възраст F60–F69	120	5	9	3	7	8	5
Умствена изостаналост F70-F79	121	34	38	42	33	40	61
Общо преминали през дневен стационар:		149	200	-	611	685	-

Забележка: От 2016 г. поради промени в нормативната уредба преминалите през дневен стационар (места за краткотраен престой) не се включват в хоспитализираната заболеваемост. Отчитането на брой обслужени лица в дневния стационар започва от 2019 г.

Водещи при хоспитализираната заболяемост през наблюдавания тригодишен период (2018-2020) са:

- **Шизофрения (F20)**, следвани от
- **Рецидивиращо депресивно разстройство (F33)**
- **Биполярно афективно разстройство (F31)**.

2.2. Налични ресурси. Осигуреност на населението с лечебни заведения за извънболнична и стационарна психична помощ.

Регистрираните в Регионална здравна инспекция – Велико Търново към 31.12.2020 г. в извънболничната помощ лекари със специалност „Психиатрия” са 22, от които 18 работят и в стационар - „Център за психично здраве – Велико Търново” ЕООД и Държавна психиатрична болница, с. Церова кория.

Осигуреността на населението в областта с лекари-психиатри в извънболничната специализирана медицинска помощ е както следва: в Регионала здравна инспекция – Велико Търново са регистрирани 7 индивидуални практики, в 8 Медицински центъра и в 2 диагностично-консултативни центъра има психиатрични кабинети.

Съгласно медицинския стандарт по психиатрия за ефективност при обслужването в извънболнични условия е необходимо наличието на един психиатър на около 20 000 души население (1/20 000). Съгласно приетата Национална здравна карта са предвидени минимум 4 психиатъра (осигуреност на 100 хил. души население – 1.61). При наличието на 22 регистрирани психиатри само в амбулаториите, покритието с доболнична психиатрична помощ е достатъчно (осигуреност на 100 хил. души население – 8.88). Реалността обаче показва, че потребностите, както от общопрактикуващи лекари, така и от специалисти-психиатри за извънболнична помощ са по-големи от определените с Национална здравна карта.

Поради липсата на диференциран подход от страна на здравноосигурителната каса по отношение на психиатричните консултации и лечение в извънболнични условия, не може да се осигури достатъчно качествена психиатрична помощ. Тя се изчерпва с формална клинична оценка и назначаване на медикаментозна терапия. Психолозите, социалните работници и квалифицираните психиатрични сестри, работещи в извънболничните психиатрични практики са крайно недостатъчни. Така в системата на извънболничната психиатрична помощ не се предоставят достатъчно рутинно психологически и социални интервенции като част от комплексен терапевтичен или рехабилитационен план. Извънболничната психиатрична помощ по линия на

задължителното здравно осигуряване на практика се изчерпва с психиатрична оценка и консултация от психиатър и назначаване на медикаментозно лечение.

В системата на извънболничната/ по договор с РЗОК/ и болнична помощ на област Велико Търново няма детски психиатър.

Таблица 3. Посещения при специалисти за област Велико Търново (източник на данни: РЗИ – Велико Търново)

	Посещения в амбулаторията при специалисти					
	2019 г.		2018 г.		2017 г.	
	Всичко	На 1 жител	Всичко	На 1 жител	Всичко	На 1 жител
Лекари	558047	2.38	521235	2.20	532645	2.21
в т.ч. Интернисти	9123	0.04	11466	0.05	11250	0.05
Гастроентеролози	17043	0.07	15036	0.06	15636	0.06
Ендокринолози	35700	0.15	30406	0.13	32986	0.14
Кардиолози	84071	0.36	83227	0.35	80025	0.33
Ревматолози	1702	0.01	1946	0.01	1410	0.01
Пневмофтизиатри	15752	0.07	15226	0.06	14079	0.06
Нефролози	9618	0.04	9495	0.04	9327	0.04
Хематолози	1993	0.01	1822	0.01	1661	0.01
Алерголози	1383	0.006	1187	0.005	1585	0.01
Педиатри	95475	0.41	91069	0.38	89516	0.37
Хирурзи	26907	0.12	25258	0.11	28199	0.12
Ортопедо-травматолози	23460	0.10	21628	0.09	21924	0.09
Уролози	6386	0.03	5908	0.02	5920	0.02
Неврохирурзи	2167	0.01	1862	0.01	1687	0.01
Акушерогинеколози	47443	0.39*	43051	0.35*	44874	0.36*
Инфекционисти	544	0.002	605	0.0025	602	0.002
Оториноларинголози	14600	0.06	13494	0.06	14414	0.06
Офталмолози	50052	0.21	47740	0.20	47686	0.20
Психиатри	11898	0.05	10882	0.05	11777	0.05
Невролози	47308	0.20	48359	0.20	48232	0.20
Дермато-венеролози	14459	0.06	12799	0.05	12817	0.05
Физиотерапевти	24176	0.10	20428	0.09	20720	0.09
Други	16787	0.07	17225	0.07	16318	0.07

Забележка: * - Изчислено на база средногодишен брой жени за съответната година.

Осъществената от специалистите дейност е съпоставима за трите години, като осигуреността с прегледи от специалисти на 1 жител е 2.21 за 2017 г., 2.20 за 2018 г. и 2.38 за 2019 г.

На територията на Община Велико Търново има разкрити следните социални услуги за хора с психични увреждания:

- ✓ Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост “Св. Йоан Търновски”, с. Пчелище, Община Велико Търново с капацитет – със Заповед № РД01-1766/18.09.2019 г. на Изпълнителния Директор на Агенцията за социално подпомагане е намален капацитета на социалната услуга от 77 на 59 места, считано от 01.10.2019 г., като понастоящем Община Велико Търново е в процедура по обжалване на цитирания административен акт;
- ✓ Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост с. Церова кория, Община Велико Търново с капацитет – 50 места;
- ✓ „Защитено жилище” за лица с умствена изостаналост, с. Пчелище, Община Велико Търново с капацитет – Съгласно Заповед № РД01- 1453/31.07.2019г. на Изпълнителния директор на Агенцията за социално подпомагане, е намален капацитетът на социалната услуга от 12 на 4 места, считано от 01.08.2019 г.;
- ✓ „Защитено жилище” за лица с умствена изостаналост I, гр. Дебелец, Община Велико Търново с капацитет – 8 места;
- ✓ „Защитено жилище” за лица с умствена изостаналост II, гр. Дебелец, Община Велико Търново с капацитет – 8 места;
- ✓ „Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с умствена изостаналост“ /източно крило/, гр. Велико Търново с капацитет – 10 места;
- ✓ „Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с умствена изостаналост“ /западно крило/, гр. Велико Търново с капацитет – 10 места;
- ✓ „Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с умствена изостаналост“, с. Церова кория, Община Велико Търново с капацитет – 14 места;
- ✓ „Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психични разстройства, възложен за управление на Държавна психиатрична болница, с. Церова кория, Община Велико Търново с капацитет – 13 места;
- ✓ „Преходно жилище за възрастни хора с умствена изостаналост“, с. Церова кория, Община Велико Търново с капацитет 8 места;
- ✓ „Център за социална рехабилитация и интеграция за възрастни и лица с увреждания над 18 години”, гр. Велико Търново, с капацитет 50 места;

- ✓ „Център за социална рехабилитация и интеграция за лица с психични разстройства и лица с интелектуални затруднения”, гр. Велико Търново, с капацитет 35 места;
- ✓ „Център за настаняване от семеен тип за младежи с увреждания I“ , гр. Велико Търново, с капацитет 14 места;
- ✓ Дневен център за деца и младежи с увреждания „Дъга”, гр. Велико Търново, с капацитет 36 места;
- ✓ „Център за социална рехабилитация и интеграция за деца и младежи с увреждания и техните семейства“, гр. Велико Търново, възложен за управление на Фондация „МСС-България“, с капацитет 40 места;
- ✓ „Дневен център за пълнолетни лица с увреждания“, гр. Велико Търново, възложен за управление на фондация „Милениум“, с капацитет 32 места;
- ✓ Комплекс за социални услуги за деца, с включен в него „Дневен център за деца с увреждания, вкл. с тежки множествени увреждания“, с капацитет 30 места и 60 консултативни услуги, гр. Велико Търново.

Съгласно чл. 82, ал. 1, т. 3, 3а и 3б от Закона за здравето, предоставянето на медицински услуги, които са свързани със стационарната психиатрична помощ, комплексното диспансерно (амбулаторно) наблюдение на здравно неосигурени лица с психични заболявания и лечението със субституиращи и поддържащи програми с метадон и дневни психорехабилитационни програми са извън обхвата на задължителното здравно осигуряване. От това следва, че за всеки български гражданин е осигурено болнично психиатрично лечение и диспансерно наблюдение и има право на такива услуги, независимо от здравноосигурителния му статус. Основание за получаване на такива услуги е увредено здравословно състояние, чието адекватно лечение не може да се осъществи в амбулаторни условия и наличие на информирано съгласие за лечение (извън спешните състояния).

На територията на Община Велико Търново функционират 2 лечебни заведения за специализирана стационарна психиатрична помощ – „Център за психично здраве – Велико Търново” ЕООД и Държавна психиатрична болница, с. Церова кория.

Таблица 5. Лечебни заведения към 31.12.

Видове заведения	2020 г.		2019 г.		2018 г.	
	Брой	Легла	Брой	Легла	Брой	Легла
Лечебни заведения за болнична помощ-всичко	13	1564	13	1548	13	1542
Публични лечебни заведения	10	1320	10	1304	10	1298
Многопрофилни болници	4	759	4	753	4	757
МОБАЛ – В. Търново	1	370	1	364	1	368
МБАЛ – Г. Оряховица	1	207	1	207	1	207
МБАЛ – Павликени	1	95	1	95	1	95
МБАЛ - Свищов	1	87	1	87	1	87
Специализирани болници	2	165	2	155	2	145
Специализирана болница за активно лечение						
на пневмофтизиатрични заболявания	1	63	1	53	1	43
Специализирана болница за рехабилитация	1	102	1	102	1	102
Центрове (бивши диспансери)	3	276	3	276	3	276
За кожно-венерически заболявания	1	10	1	10	1	10
За онкологични заболявания	1	186	1	186	1	186
За психични заболявания	1	80	1	80	1	80
Психиатрични болници	1	120	1	120	1	120
Частни лечебни заведения	3	244	3	244	3	244
Специализирана болница за активно лечение - кардиологична	1	54	1	54	1	54
Специализирана болница за рехабилитация	1	60	1	60	1	60
Специализирана болница за продължително лечение и рехабилитация	1	130	1	130	1	130

През тригодишния период броят на психиатричните легла остава непроменен.

„Център за психично здраве – Велико Търново” ЕООД разполага с **80 легла** за активно лечение, от които: **22 легла** с висока степен на зависимост от грижи, **58 легла** със средна степен на зависимост от грижи и **50 места** отделение дневен стационар (средна степен на зависимост от грижи). В Центъра работи програма за лечение с агонисти и агонисти-антагонисти на лица, зависими към опиоиди с **40 места**, програма за психосоциална рехабилитация на зависимости с **20 места**, приемно-диагностично звено със следните кабинети: приемно-консултативен кабинет; кабинет за информационно обслужване и регистрация на

пациентите; кабинет за манипулации; кабинет психологична диагностика; кабинет психо-социална рехабилитация; логопедичен кабинет; наркологичен кабинет и звено за спешна и мобилна психиатрична помощ. В Центъра работят 12 лекари с призната специалност, 1 логопед, 4 клинични психолози, 30 друг медицински персонал и 2 социални работника.

„ЦПЗ – В. Търново“ е лечебно заведение по смисъла на чл.10, т.3 от ЗЛЗ с областни функции, който активно издирва, диагностицира, лекува, периодично наблюдава и осъществява рехабилитация на болни с психични заболявания.

На основание чл. 46, ал.2 от Закона за лечебните заведения е получено Разрешение за осъществяване на лечебна дейност № ЦПЗ-127/02.03.2017 година от Министерство на здравеопазването.

Държавната психиатрична болница, с. Церова кория разполага със 120 легла, от които:

- ✓ 80 за активно лечение (от тях 10 в два сектора за повишена сигурност, 30 за пациенти с висока степен на зависимост от грижи и 40 за пациенти със средна степен на зависимост от грижи),
- ✓ 40 за долекуване и продължително лечение (от тях 5 легла за пациенти с коморбидност между психиатрична и телесна патология, изискваща висока степен на зависимост от грижи, 15 за пациенти със средна степен на зависимост от грижи и 20 за пациенти с ниска степен на зависимост от грижи) и
- ✓ Допълнително 13 легла с ниска степен на зависимост от грижи в „Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психични разстройства“. От месец март 2021 г. ДПБ – с. Церова Кория има издаден лиценз № Л-3129-3 от МТСП, АКСУ за предоставяне на интегрираната здравно-социална услуга „Резидентна грижа“ за целева група „Пълнолетни лица с психични разстройства“ за срок от 5 години.

Стационарните отделения са профилирани съобразно разработваните в тях програми от грижи. В болницата има и блок за дневни грижи, включващ:

- ✓ две ателиета за рехабилитация;
- ✓ трудово-лечебно стопанство;
- ✓ кинезитерапия - двигателна рехабилитация.

Болницата е 100% държавна собственост и се финансира изцяло от държавния бюджет. В болницата се приемат пациенти от всички общини

на област Велико Търново, нуждаещи се от стационарно лечение, а също така и пациенти от всички региони на страната, пожелали да получат лечение в болницата, съгласно нормативните изисквания.

В Таблица № 6 са показани медико-статистическите показатели за лечебните заведения за стационарна психиатрична помощ за трите години (2018-2020), както следва:

(Източник на данните: РЗИ - Велико Търново)

Медико-статистически показатели за стационарната психиатрична помощ в област Велико Търново

Показатели	ЦПЗ - Велико Търново			Д П Б - Церова кория		
	2020 г.	2019 г.	2018 г.	2020 г.	2019 г.	2018 г.
Лекари	12	11	11	8	8	8
Средногод. брой легла	80	80	80	120	120	120
Постъпили болни	1052	1158	1326	445	601	516
Преминали болни	1124	1223	1395	541	694	604
Изписани	1050	1150	1329	455	595	509
Умрели	1	1	1	4	3	2
Проведени леглодни	28143	27753	27474	31386	31748	32120
Използваемост	351,79	346,91	343,43	261,55	264,57	267,67
Използваемост в %	96,38%	95,04%	94,09%	71,66%	72,48%	73,33%
Среден престой	25,04	22,69	19,69	58,01	45,75	53,18
Оборот на леглата	14,05	15,29	17,44	4,51	5,78	5,09

Леталитет	0,10	0,09	0,08	0,87	0,50	0,39
-----------	------	------	------	------	------	------

Брой места	50	50	50	20	20	20
------------	----	----	----	----	----	----

Обслужени лица	611	685	X	149	200	X
----------------	-----	-----	---	-----	-----	---

Брой посещения	17161	16995	17267	7739	8125	7031
----------------	-------	-------	-------	------	------	------

В Център за психично здраве - В. Търново броят на преминалите болни през 2020 г. е 1 124, по-малко в сравнение с преминалите болни през 2019 г. и 2018 г. Показателите използваемост, среден престой и оборот на леглата са сравними с тези за страната.

В Държавна психиатрична болница с. Церова кория преминалите болни през 2020 г. са 541, също по-малко в сравнение с преминалите болни през 2019 г. и 2018 г. Показателите използваемост, среден престой и оборот на леглата са сравними с тези за страната.

Една част от хроничните пациенти са настанени в стационара за дълъг период от време - т. нар. дългосрочни хоспитализации (над 6 месеца). В тези случаи болницата често изпълнява функциите на дом за медико-социални грижи, предоставяйки подслон, храна, социална подкрепа, психологическа и медицинска помощ, вкл. поддържащо лечение. Тези легла, които са заети за дълги периоди от време от хронични пациенти, са обособени и обявени официално като легла за продължителен престой, т.е. за пациенти с “ниска степен на зависимост от грижи” (леглата за “остри” психиатрични случаи, изискващи активно лечение, са предназначени за пациенти с “висока степен на зависимост от грижи”), т.е. за хронично болни, които поради социални проблеми (напр. бездомност), синдром на институционализъм или други дефицитарни състояния (напр. свързани със заболяването), не могат да функционират самостоятелно в незащитена среда.

2.3. Финансиране

Основен източник на финансиране на дейностите в изпълнение на Програмата на Община Велико Търново за подобряване на психичното здраве 2021-2026 година е държавния и общинския бюджет.

Център за психично здраве получава финансиране от Министерство на здравеопазването по договор за медицински услуги, съгласно утвърдената от Министерство на здравеопазването Наредба № 3 за медицинските дейности извън обхвата на задължителното здравно осигуряване, за които Министерство на здравеопазването субсидира лечебните заведения.

Държавната психиатрична болница се финансира на исторически бюджет от МЗ /второстепенни разпоредители/.

Понастоящем Национална здравноосигурителна каса заплаща дейностите за лечение и комплексно диспансерно (амбулаторно) наблюдение на пациенти с психични заболявания по приложение № 6 към чл. 1 на Наредба № 9 от 2019 г. за определяне на пакета от здравни

дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК, съгласно приложение към Национален рамков договор.

Специализираните институции за социални услуги и социалните услуги в общността по начин на финансиране са държавно делегирана дейност с определен единен разходен стандарт на услуга.

Финансовите средства за осигуряване изпълнението на плановете към Програмата на Община Велико Търново за подобряване на психичното здраве 2021-2026 година ще се залагат в обособени раздели в съответните бюджети на Общината.

2.4. Основни проблеми, произтичащи от сегашното състояние на психиатричната помощ във Велико Търново

Един от основните проблеми в системата на психично-здравните служби е свързан с управлението ѝ. Част от този проблем е липсата на системна информация на регионално и национално ниво. Липсва единна и интегрирана система за събиране, обработка и анализ на информация за дейността на психиатричните служби. На отсъствието на такава информация и на организационна система за обработването и публикуването ѝ, се дължи частично забавянето на реформата в областта на психичното здраве. Без наличието на валидни данни, събирани по стандартизиран и надежден начин, трудно могат да се генерират обосновани управленски решения за въвеждане на промяна.

Извънболничната психиатрична помощ, независимо от децентрализацията и създаването на възможности за улеснен достъп на населението до психиатър, продължава да се оказва по стария модел и се изчерпва с оказване на консултативна помощ, медикаментозно лечение и проследяване.

Психиатричните сестри са крайно недостатъчно и е налице тревожна тенденция за тяхното намаляване. Психолозите и другите помагачи професионалисти (социални работници, трудотерапевти и др.) също са представени непропорционално.

Националната здравна карта не отразява реалните потребности от психиатри за извънболнична психиатрична помощ в отделните региони на страната.

Медицински стандарт Психиатрия не отчита, че в общността се въвеждат нови психично-здравни услуги, които до сега не са били предоставяни на гражданите – грижи в общността, центрове за социална рехабилитация и интеграция, центрове за настаняване от семеен тип, дневни центрове и др.

3. НАПРАВЛЕНИЯ

3.1. Визия

Създаване на условия и възможности за подобряване качеството на живот на населението от Община Велико Търново в областта на психичното здраве.

3.2. Приоритети

Посоченото фактическо състояние ни дава основание за периода 2021-2026 г. усилията да бъдат насочени към:

- Деинституционализация на психично-здравните грижи и преодоляване на изолацията на психично болните в общността;
- Намалване на институционалната зависимост на лицата с тежки психични разстройства от продължително болнично лечение, подкрепа за изграждане на широка мрежа от специализирани заведения за извънболнична психиатрична помощ и приоритет на грижите в семейството и социалната среда;
- Равнопоставеност, спазване на човешките права на потребителите на психиатрични услуги и недопускане на дискриминация – получаване на лечение и грижи при условия, равни с условията за пациентите с други заболявания (адекватно финансиране и осигуреност с квалифициран персонал), както и предоставяне на помощ при минимално ограничаване на личната свобода и гарантиране правата на пациентите;
- Осигуряване на специализирано психиатрично лечение в близост до дома;
- Промоция на психичното здраве при рискови групи и превенция (програми за консултиране и обучение на деца, юноши, възрастни и семейства);
- Превенция на психични разстройства и на психични увреждания – ранни интервенции, индивидуално координиране на грижите (мултидисциплинарни психично-здравни екипи в общността);
- Достъпност и своевременност – ранно откриване, кризисни интервенции, информираност за службите;
- Предлагане на комплексни психиатрични услуги чрез мобилизиране на медицински, социални и други човешки ресурси в общността;
- Подобряване качеството на психиатричните услуги;
- Социална рехабилитация и интеграция в общността – центрове за социална рехабилитация и интеграция, подпомагане на семействата в оказването на грижи;

- Предлагање на промотивни дейности, насочени не само към групите, нуждаещи се от психично-здравна помощ, но и към цялото общество;
- Рехабилитация, специализирано обучение и професионална преквалификация на лицата с тежки психични разстройства с цел постигане на пълноценна социална интеграция;
- Осигуряване на възможности за социална интеграция чрез упражняване на труд – програми за трудова рехабилитация, защитени работилници, социални предприятия и др. форми на трудова рехабилитация;
- Специализирани грижи и обучение за деца и възрастни с изоставане в развитието – дневни центрове и Центрове за грижа/резидентна/;
- Осигуряване на по-добра информираност на населението за наличните медицински и социални дейности и услуги (психиатрично, психологическо консултиране, психотерапия) на територията на община Велико Търново, насочени към удовлетворяване на медицинските, социални и рехабилитационни потребности на хората с психични проблеми;
- Провеждане на тематични обучителни семинари за развитие ресурсите на специалистите от помагащите професии;
- Провеждане на клинична супервизия за служителите, работещи непосредствено с хора с психични увреждания, умствена изостаналост;
- Привличане на неправителствени организации, работещи в сферата на психичното здраве като партньори в различни инициативи и проекти на общината, делегиране на извършването на социални услуги на НПО на конкурсен принцип;
- Осигуряване на по-голяма прозрачност и механизми за граждански контрол върху дейността на лечебните заведения за специализирана психиатрична помощ, функциониращи на територията на община Велико Търново (настоятелства, обществени съвети);
- Преодоляване на психиатричната стигма.

3.3. Основна цел

Запазване и подобряване на психичното здраве на населението на Община Велико Търново.

3.4. Подцели

3.4.1. Осигуряване възможност на гражданите за превенция, профилактика на психичното здраве, лечение и ресоциализация.

3.4.2. Осигуряване на възможност за подобряване на психичното здраве в образователната система.

3.4.3. Информационно осигуряване на обществеността в община Велико Търново по проблемите на психичното здраве чрез партньорство с медиите.

3.4.4. Разширяване възможностите за участие в гражданския живот на хора с психични проблеми и на лица със специфични нужди.

3.5. Задачи

Голямото разнообразие от индивидуално изготвени планове за психосоциална рехабилитация, които се налага да бъдат провеждани, изисква богатство от програми и служби с ясен профил и конкретна насоченост към определени аспекти на психопатологията и дисфункцията, както и съобразяване с възрастта, пола и индивидуалното психично развитие на лицата. Най-общо стратегическите задачи са следните:

По първа подцел: “Осигуряване възможност на гражданите за превенция, профилактика на психичното здраве, лечение и ресоциализация”

- Разработване на програми съобразно проблематиката, възрастта, пола и индивидуалното психично развитие на пациентите;
- Развитие на Дневни психо-рехабилитационни програми;
- Разкриване на центрове за кризисна интервенция към някои от диагностично-консултативните центрове, разработване на протоколи за кризисна интервенция и внедряването им;
- Разкриване на центрове за настаняване от семеен тип за лица с различна степен на психически увреждания;
- Разкриване на центрове за социална рехабилитация и интеграция за лица с умерено изразена социална дисфункция и ниска или умерена степен на зависимост от грижи.

По втора подцел: “Осигуряване възможност за подобряване на психичното здраве в образователната система”

- Разработване програми за развитие ресурсите на педагози, педагогически съветници, обществени възпитатели и родители за партниране с деца и млади хора;

- Формиране на отношение у децата и младите хора към аспектите на психичното здраве (насилие, злоупотреба с вещества, девиантно поведение, суицид, умения за справяне и споделяне при психологични проблеми, личностово развитие, тревожност и страхове, толерантност към връстници с проблеми, равенство между половете и др.).

По трета подцел: “Информационно осигуряване на великотърновската общественост по проблемите на психичното здраве”

- Ангажиране на медиите за обективно, системно и етично отразяване на проблемите на психичното здраве (интернет сайт, брошури, семинари, информационни кампании);
- Провеждане регулярни социологически проучвания, касаещи психичното здраве и популяризирането им.

По четвърта подцел: “Разширяване възможностите за участие в гражданския живот на хора с психични проблеми и на лица със специфични нужди”

- Създаване на организация на хора с психични проблеми и на близки на психично болни пациенти;
- Популяризиране правата на психично болните.

3.6. Дейности:

Подцел 1: Осигуряване възможност на гражданите за превенция, профилактика на психичното здраве, лечение и ресоциализация

1. Разкриване и функциониране на социални услуги, предоставяни в общността за ранно детско развитие в гр. Велико Търново.

Срок: 2021-2026 година

Участници: Община Велико Търново,
Агенция за социално подпомагане

2. Реализиране и разширяване дейността на Дневни психореабилитационни програми към „Център за психично здраве - Велико Търново” ЕООД.

Срок: 2021-2026 г.

Участници: Община Велико Търново, ЦПЗ,
Национален Център по общественото здраве

Подцел 2: Осигуряване възможност за подобряване на психичното здраве в образователната система

1. Организиране и провеждане на образователни тренинги за специалисти (педагози, социални работници, психолози, педагогически съветници).

2. Провеждане на тренинги за родители - "Училище за родители".

3. Провеждане на Тренинги за формиране на позитивно и толерантно отношение у деца и млади хора.

Срок: 2021-2026 г.

Участници: Община Велико
Търново, РЗИ, РУО на МОН

Подцел 3: Информационно осигуряване по проблемите на психичното здраве

1. Разработване и отпечатване на образователни материали по проблемите на психичното здраве.

2. Информирание на населението чрез web-site на Община Велико Търново и РЗИ – Велико Търново за институции, специалисти, услуги, статистически данни по проблема.

3. Планиране и провеждане на Информационни кампании.

4. Провеждане на проучвания, касаещи психичното здраве на ученици и населението на община Велико Търново.

Срок: 2021-2026 г.

Участници: Община Велико
Търново, РЗИ, НПО, медии

Подцел 4: Разширяване възможностите за участие в гражданския живот на хора с психични проблеми и лица със специфични нужди

1. Текущо сътрудничество с общностите на психично-здравните професионалисти, пациентите и близките им, включително неправителствените организации на и за хората с психични разстройства.

2. Учредяване и регистрация на НПО на хора с психични проблеми.

Срок: 2021-2026 г.

Участници: Община Велико
Търново, НПО, правни кантори

4. ПАРТНЬОРИ

Участието на партньорите на всички нива на подготовка, съгласуване и обсъждане, координация и контрол на изпълнението, гарантира прозрачност, компетентност, ефективност и реалистичност на програмата. В процеса на реализиране на програмата ще бъдат привлечени Министерство на здравеопазването, Министерството на труда и социалната политика, Министерство на финансите, Министерство на

правосъдието, Българската асоциация на психолозите, Българската асоциация на психотерапевтите, Българска асоциация на психиатрите, Българска асоциация по фамилна терапия.

Трябва да отбележим факта, че са малко Неправителствените организации за психично здраве, както на местно така и на национално ниво. Единствената по-голяма Неправителствена организация в България, занимаваща се с проблемите на психичното здраве и болест е Глобална инициатива в психиатрията. В защита и борба срещу стигмата и дискриминацията работят Български хелзински комитет и Асоциация на семействата за партньорство в психиатрията (АСП).

5. МОНИТОРИНГ

За проследяване процеса на реализация на програмните дейности и тяхната ефективност се извършва мониторинг и оценка по определени показатели. Събирането на данните се извършва по стандартизирани процедури.

- Утвърждаване на индикаторите за наблюдение на изпълнението на програмата;
- Извършване на периодични прегледи на постигнатия напредък по отношение на целите;
- Изготвяне на междинната и крайната оценка за изпълнението на програмата;
- Предлагане промени, свързани с постигането на целите на плана;
- Оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси за изпълнение на плана за оценка на общото въздействие;
- Анализ на положителните и отрицателните фактори при изпълнението на програмата;
- Оценка на степента на постигане на целите и на устойчивостта на резултатите;
- Изводи и препоръки.

5.1. Индикатори за мониториране и оценка

5.1.1. Задължителни

- Поведенчески фактори: психоемоционално напрежение и психоемоционален стрес, тревожност, депресивност
- Биологични: болестност и заболяемост
- Фактори на социалната среда.

5.1.2. Препоръчителни

- самооценка на психичното здраве
- познание за факторите на риска за психичното здраве

- психосоциален стрес.

Настоящата Програма на Община Велико Търново за подобряване на психичното здраве 2021-2026 година е изготвена от Дирекция „Социални дейности и здравеопазване” при Община Велико Търново, съвместно с всички институции и организации, ангажирани с проблемите на хората с психични заболявания. Същата е отворен документ и подлежи на актуализация и допълване.

„Както гласи прословутата африканска поговорка: „Ако искаш да вървиш бързо - движисе сам, но ако искаш да достигнеш далеч – действай заедно с другите“. ... само всеобхватни секторни политики и добре обезпечените ранни интервенции могат да приобият образованието, здравеопазването и социалната закрила в един общ механизъм, който да работи ефикасно на местно ниво – с общностите и родителите.“

*Таня Радочай,
представител на УНИЦЕФ за България*

**ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ
НА
ПРЕДВИДЕНИТЕ ДЕЙНОСТИ В ИЗПЪЛНЕНИЕ НА
ПРОГРАМА НА ОБЩИНА ВЕЛИКО ТЪРНОВО ЗА ПОДОБРЯВАНЕ
НА ПСИХИЧНОТО ЗДРАВЕ (2021-2026 г.)**

Област 1: Осигуряване възможност на гражданите за превенция, профилактика на психичното здраве, лечение и ресоциализация				
ЗАДАЧИ	ДЕЙНОСТИ	СРОК	ФИНАНСИРАНЕ	УЧАСТНИЦИ
1.1. Изграждане на консултативни центрове	1. Използване капацитета на Превантивен информационен център по наркомании за превенция, профилактика на психичното здраве, лечение и ресоциализация	2021-2026 г.	Не е необходимо допълнително финансиране	МЗ, МТСП, Национален център по опазване на общественото здраве, Община Велико Търново, Център за психично здраве ДПБ – Церова кория
	2. Продължаване дейността на субституираща и поддържаща метадонова програма за наркозависими към Център за психично здраве - Велико Търново с капацитет 40 места.	2021-2026 г.	Делегирана държавна дейност	Община Велико Търново Център за психично здраве
	3. Продължаване дейността на			Делегирана държавна

Дневни психо-реhabилитационни програми за 20 лица

4. Реализиране на „Програма за кризисна интервенция при невротични (тревожни) състояния, свързани със стрес и соматоформни разстройства на личността” в превантивната и лечебна дейност на ЦПЗ – Велико Търново

5. Продължаване дейността на вече разкритите: Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психични разстройства, възложен за управление на ДПБ – Церова кория, Център за социална рехабилитация и интеграция за възрастни и лица с увреждания над 18 години – Велико Търново, Кризисен център за деца, жертви на трафик или пострадали от насилие – с. Балван, Комплекс «Кризисни центрове за лица «Търновград»» – Велико Търново, Защитено жилище за лица с умствена изостаналост I и II - град Дебелец, Защитено жилище за лица с умствена изостаналост - с. Пчелище, Център за настаняване от семеен

2021- 2026 г.	дейност	Център за психично здраве
2021- 2026 г.	Делегирана държавна дейност	Община Велико Търново Център за психично здраве
2021- 2026 г.	Делегирана държавна дейност	Община Велико Търново Екипи на социалните услуги

тип за пълнолетни лица с умствена изостаналост - с. Церова кория, Преходно жилище за лица с умствена изостаналост – с. Церова кория, Център за социална рехабилитация и интеграция за лица с психични разстройства и интелектуални затруднения - гр. В.Търново, Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с умствена изостаналост /източно и западно крило/ – град Велико Търново, Център за настаняване от семеен тип за младежи с увреждания I - гр. Велико Търново, Дневен център за деца и младежи с увреждания „Дъга”- гр. Велико Търново, Дневен център за пълнолетни лица с увреждания гр. Велико Търново, възложен за управление на фондация „Милениум“, Център за социална рехабилитация и интеграция за деца и младежи с увреждания и техните семейства, гр. Велико Търново, възложен за управление на Фондация „МСС-България“, Комплекс за социални услуги за деца, с включен в него Дневен център за деца с увреждания, вкл. с тежки множествени увреждания и др.

--	--	--

Област 2: Осигуряване възможност за подобряване на психичното здраве в образователната система

ЗАДАЧИ	ДЕЙНОСТИ	СРОК	ФИНАНСИРАНЕ	УЧАСТНИЦИ
<p>2.1. Разработване програми за развитие ресурсите на специалистите от помагашите професии</p>	<p>1. Провеждане на цикъл образователни тренинги и обучителни семинари със специалисти в сферата на образованието /педагози, педагогически съветници, психолози, обществени възпитатели/</p>	<p>2021-2026 г.</p>	<p>Община Велико Търново</p>	<p>Община Велико Търново Регионална здравна инспекция РУО НА МОН Център за психично здраве – Велико Търново ПИЦ</p>
	<p>2. Провеждане на цикъл образователни тренинги и обучителни семинари с медицински специалисти в здравни кабинети в детски заведения и училища</p>	<p>2021-2026 г.</p>	<p>Община Велико Търново</p>	<p>Община Велико Търново Филиал на Медицински университет гр. Варна „Проф. д-р П.Стоянов” в гр. Велико Търново Регионална здравна инспекция</p>
	<p>3. Провеждане на цикъл образователни тренинги и обучителни семинари с полицейски инспектори към Детска педагогическа стая – РУ на МВР - Велико Търново, социални работници и психолози</p>	<p>2021-2026 г.</p>	<p>Община Велико Търново Неправителствени организации</p>	<p>Община Велико Търново РУ на МВР Отдел „Закрила на детето” Център за социална рехабилитация и интеграция, Център за обществена подкрепа ПИЦ</p>
	<p>4. Разпространение на методични и образователни материали</p>	<p>2021-2026 г.</p>	<p>Не е необходимо допълнително</p>	<p>Община Велико Търново, Регионална здравна инспекция</p>

	предназначени за медицински специалисти		финансиране	Български лекарски съюз, МЗ
2.2. Формиране на отношение у децата и младите хора към аспектите на психичното здраве за преодоляване на стигмата и социалната дискриминация на психично болните	1. Провеждане на тематични обучителни семинари с родители на деца с психични проблеми, проблеми с адаптацията, стрес, тревожност, суицид, агресия, девиантно поведение, зависимости, злоупотреба с психо-активни вещества и др.	2021-2026 г.	Община Велико Търново	Община Велико Търново, Филиал на Медицински университет гр. Варна „Проф. д-р П.Стоянов” в гр. Велико Търново Център за психично здраве психолози от ЦСРИ ПИЦ
	2. Провеждане на тематични тренинги и обучителни семинари с деца с противообществени прояви, агресия, девиантно поведение, зависимости, злоупотреба с психоактивни вещества	2021-2026 г.	Община Велико Търново	Община Велико Търново, Регионална здравна инспекция психолози от Център за обществена подкрепа ПИЦ
	3. Включване на представители на уязвими групи в здравната система и утвърждаване на модела „Здравен медиатор“, като работещ модел на ниво Община Велико Търново	2021-2026 г.	Държавно делегирана дейност	Министерство по здравеопазването Община Велико Търново, Регионална здравна инспекция Неправителствени организации Кметове на населени места

Област 3: Информационно осигуряване по проблемите на психичното здраве

ЗАДАЧИ	ДЕЙНОСТИ	СРОК	ФИНАНСИРАНЕ	УЧАСТНИЦИ
<p>3.1. Ангажиране на медиите за обективно, системно и етично отразяване по проблемите на психичното здраве</p>	<p>1. Отбелязване на 10 октомври – Световен ден на психичното здраве с тематични публикации, радио и телевизионни предавания</p>	<p>месец октомври</p>	<p>Община Велико Търново</p>	<p>Община Велико Търново Център за психично здраве Регионална здравна инспекция Медии</p>
	<p>2. Разработване и отпечатване на здравно образователни материали по темата психично здраве и психични заболявания</p>	<p>2021-2026 г.</p>	<p>Община Велико Търново</p>	<p>Община Велико Търново Регионална здравна инспекция Център за психично здраве</p>
	<p>3. Медийно отразяване на информация, касаеща институции, специалисти, консултантски услуги: /психиатрични практики, психологическо консултиране и психотерапия/, статистически данни за заболеваемостта в Община Велико Търново, подкрепа при епидемии, права на психично болните</p>	<p>2021-2026 г.</p>	<p>Община Велико Търново</p>	<p>Община Велико Търново Регионална здравна инспекция – Велико Търново Медии</p>

	пациенти			
Област 4: Разширяване възможностите за участие в гражданския живот на хора с психични проблеми и на лица със специфични нужди				
ЗАДАЧИ	ДЕЙНОСТИ	СРОК	ФИНАНСИРАНЕ	УЧАСТНИЦИ
4.1. Популяризиране правата на хората с психични проблеми, съдействие за създаване на организация на близки на хора с психични проблеми	1. Съдействие за учредяване и регистрация на нестопанска организация на близки на хора с психични проблеми	2021-2026 г.	Община Велико Търново	Община Велико Търново Неправителствени организации
	2. Текущо сътрудничество с близки и пациенти с психични увреждания, с неправителствени организации на и за хората с психични проблеми	2021-2026 г.	не е необходимо допълнително финансиране	Община Велико Търново Неправителствени организации

Финансирането на Плана за действие към Програмата на Община Велико Търново за подобряване на психичното здраве 2021-2026 година се осигурява ежегодно, с приемането на Бюджета на Община Велико Търново.

Съгласувал:

Росица Димитрова

Директор Дирекция „Социални дейности и здравеопазване”

Изготвил:

Д-р Диляна Вачкова

Гл. експерт в Дирекция „Социални дейности и здравеопазване”

**ОТЧЕТ НА
ПРОГРАМА НА ОБЩИНА ВЕЛИКО ТЪРНОВО
ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ПСИХИЧНОТО ЗДРАВЕ
2017-2020 г.**

Община Велико Търново е една от малкото общини в страната, в която за периода 2017–2020 г. се реализира Общинска програма за подобряване на психичното здраве, приета с Решение № 642/27.04.2017 г. на Великотърновски общински съвет.

Програмата беше основа за изграждане на рамка и разработване на конкретни мерки и План за действие, обвързани с прилагането на националната политика за психично здраве на общинско ниво. През отчетния период в изпълнение на Програмата се планираха и реализираха следните дейности:

По първа подцел: “Осигуряване възможност на гражданите за превенция и профилактика на психичното здраве, лечение и ресоциализация”

- Разработване на програми съобразно проблематиката, възрастта, пола и индивидуалното психично развитие на пациентите;
- Дневни психо-рехабилитационни програми;
- Разкриване на диагностично-консултативни центрове за психично здраве;
- Разкриване на центрове за кризисна интервенция към някои от диагностично-консултативните центрове, разработване на протоколи за кризисна интервенция и внедряването им;
- Разкриване на защитени жилища за лица с различна степен на психически увреждания;
- Разкриване на центрове за социална рехабилитация и интеграция за лица с умерено изразена социална дисфункция и ниска или умерена степен на зависимост от грижи.

През периода 2017-2020 г. настъпиха следните положителни промени в системата на оказваната помощ на територията на Община Велико Търново:

- Считано от 01.01.2018 год., съгласно Решения № 638, 639 и 640/27.04.2017 год. на Великотърновски общински съвет и Заповед № РД01-0655/ 05.06.2017 год. на Изпълнителният директор на Агенция за социално подпомагане е променен вида и капацитета на социалната услуга в общността от резидентен тип от „Защитено

жилище за лица с психични разстройства“ с капацитет 10 места в „**Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психични разстройства**“ с адрес с. Церова Кория ул. „Втора“ № 27 и капацитет 13 места;

- Считано от 01.01.2018 г. със Заповед РД01-0952/07.08.2017 г. е изменена Заповед РД01-912/29.05.2015 г. на Изпълнителния директор на Агенция за социално подпомагане в частта наименование на целевата група на социалната услуга в общността от резидентен тип „**Център за настаняване от семеен тип за младежи с увреждания**“ I, гр. Велико Търново, ул. Иларион Драгостинов” № 3 А, вх. А, с капацитет 14 места. Разкритата социална услуга е част от реализирания проект на Община Велико Търново „Бъдеще за всяко дете“ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, схема за БФП BG051PO001-5.2.12 „Да не изоставяме нито едно дете“, Компонент 2 „Разкриване на социални услуги в общността“, като елемент от устойчив модел за деинституционализация на деца и младежи с/без увреждания. С реализирането на проекта в Община Велико Търново се създаде **модел на качествена и ефективна резидентна грижа в общността за децата и младежите с/без увреждания**, напускащи специализираните институции, като се осигури дългосрочно настаняване в сигурна и подкрепяща среда, близка до семейната, специализирана подкрепа, емоционална и психологическа стабилност, социални контакти и живот в общността;
- Считано от 01.09.2018 год., съгласно Решение № 187/ 31.03.2016 год. на Великотърновски общински съвет и Заповед № РД01-1699/ 30.08.2018 год. на Изпълнителният директор на Агенция за социално подпомагане е променен капацитета на социалната услуга в общността „**Център за социална рехабилитация и интеграция за възрастни и лица с увреждания над 18 години**“ гр. Велико Търново ул. „Бойчо Войвода“ № 1 от 42 на 50 места;
- Считано от 01.10.2018 год., съгласно Решение № 491/ 29.12.2016 год. на Великотърновски общински съвет и Заповед № РД01-1697/ 29.08.2018 год. на Изпълнителният директор на Агенция за социално подпомагане е разкрита социалната услуга в общността „**Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с умствена изостаналост**“ с адрес с. Церова Кория ул. „Втора“ № 26 и капацитет 14 места;
- Считано от 01.06.2019 год., съгласно Решение № 1415/ 28.03.2019 год. на Великотърновски общински съвет и Заповед № РД01-0894/ 03.05.2019 год. на Изпълнителният директор на Агенция за социално подпомагане е променен капацитета на социалната услуга в общността „**Център за социална рехабилитация и интеграция за**

лица с психични разстройства и лица с интелектуални затруднения“ гр. Велико Търново ул. „Бузлуджа“ № 1 от 30 на 35 места;

- Считано от 01.02.2019 год., съгласно Решение № 1149/ 26.07.2018 год. на Великотърновски общински съвет и Заповед № РД01-0008/ 04.01.2019 год. на Изпълнителният директор на Агенция за социално подпомагане е променен вида на социалната услуга в общността от резидентен тип „Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания“, с капацитет 10 места на „Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с умствена изостаналост“, с капацитет 10 места, с адрес гр. Велико Търново, ул. „Никола Габровски“ № 49 (източно крило). Потребители на социалната услуга са пълнолетни мъже и жени, които са били по-голяма част от живота си в специализирани институции. На ползвателите на центъра се предоставят услуги, насочени към задоволяване на ежедневни нужди, подпомагане на социални контакти, съдействие за получаване на медицинска и стоматологична помощ, усвояване на практически знания, умения и компетентности, които да доведат до реалната им социализация и интеграция в общността;
- Считано от 01.01.2020 год., съгласно Решение № 1514/ 27.06.2019 год. на Великотърновски общински съвет и Заповед № РД01-1427/ 24.07.2019 год. на Изпълнителният директор на Агенция за социално подпомагане е променен капацитета на социалната услуга в общността „Дневен център за пълнолетни лица с увреждания“ град Велико Търново, ул. „Поп Харитон“ № 4 бл. Б от 25 на 32 места;
- С Решение № 28 от 19.01.2018 год. на Министерски съвет беше приет План за действие 2018 – 2021 г. за изпълнение на Национална стратегия за дългосрочна грижа. След приемане на Плана за действие 2018 – 2021 г., Агенция за социално подпомагане и НСОРБ изготвиха Карта на резидентните услуги и Карта на услугите за подкрепа в общността, които бяха утвърдени от Междуведомствената работна група за управление на процеса по деинституционализацията на грижата за възрастните хора и хората с увреждания през месец февруари 2018 година.

В Картата на резидентните услуги и Картата на услугите за подкрепа в общността, Община Велико Търново бе определена за закриване на специализираната институция за социални услуги – Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост с. Пчелище и изграждане на 5 /пет/ броя нови социални услуги, както следва:

- Център за грижа за лица с умствена изостаналост – 4 бр.;
- Център за грижа за възрастни хора в невъзможност за самообслужване – 1 бр.;

На 04.02.2019 г. Община Велико Търново започна изпълнението на Проект **„Изграждане на комплекс за социални грижи за възрастни хора и лица с умствена изостаналост“** по приоритетна ос 5 „Регионална социална инфраструктура“, процедура BG16RFOP001-5.002 „Подкрепа за деинституционализация на социалните услуги за възрастни и хора с увреждания“ по Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020 г. за изграждане на 4 сгради (ново строителство), всяка от които с предназначение за предоставяне на услуга „Център за грижа за лица с умствена изостаналост“ с общ капацитет 60 лица (места) в с. Церова кория, община Велико Търново и Ремонт, реконструкция, осъвременяване и саниране на съществуваща сграда за предоставяне на услуга "Център за грижа за възрастни хора в невъзможност за самообслужване" с капацитет 15 лица (места) в град Велико Търново. Проектът приключи на 04.02.2021г. Стойност на проекта - 2 760 000, 00 лв. /100% безвъзмездна финансова помощ/;

- На 18.05.2020 г. в изпълнение на Проект **„Кризисен център за лица „Търновград“**, реализиран по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г., в Община Велико Търново бе разкрита социална услуга от резидентен тип – Комплекс за социални услуги „Търновград“, включваща 2 Кризисни центъра за лица с общ капацитет 30 места и общ персонал 20 служители. През 2020 г., услуги за подслон в Кризисен център за лица получиха 37 потребители. Мобилни услуги и консултации са предоставени на 68 потребители, нуждаещи се от подкрепа, психосоциална работа, преодоляване на кризи, медицинска помощ и консултации. Проведени са 115 бр. психологически консултации с потребители на услугата. На 31.12.2020 г. приключи изпълнението на Проекта, като през 2021 г. дейността продължава да се предоставя като държавно делегирана, съгласно Решение на Великотърновски общински съвет № 493/25.02.2021г., и в изпълнение на Заповед № РД01-0265/22.01.2021. на Изпълнителния директор на Агенция за социално подпомагане, считано от 01.02.2021 г.
- На 22.12.2020 г. Община Велико Търново стартира изпълнението на Проект **„Разкриване на Център за социална рехабилитация и интеграция за лица с психични разстройства и с интелектуални затруднения“** по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г., Процедура чрез директно предоставяне на конкретен бенефициент, BG05M9OP001-2.062 - Социално включване на лицата с психични разстройства и с интелектуални затруднения. Общия размер на отпуснатата безвъзмездна финансова помощ по Проекта е на стойност 993 949,80 лв. от които 85 % (844 857.33 лв.) са от бюджета на Европейския съюз, осигурени чрез Европейския

социален фонд, а останалите 15 % (149 092.47 лв.) са национално съфинансиране.

Проектното предложение предвижда разкриване на Център за социална рехабилитация и интеграция за лица с психични разстройства и с интелектуални затруднения в село Церова кория, общ. Велико Търново, с капацитет 40 места. Център за социална рехабилитация и интеграция за лица с психични разстройства и за лица с интелектуални затруднения е социална услуга, която осигурява почасови услуги, рехабилитация, трудотерапия, трудово наставничество, консултиране, информирание и подкрепа, включително и на хората, полагащи грижи за лицата от целевите групи, мобилна работа, както и съответните профилирани дейности за подкрепа на лица с психични разстройства и лица с интелектуални затруднения. По проект "Разкриване на Център за социална рехабилитация и интеграция за лица с психични разстройства и с интелектуални затруднения" се предвиждат строително-ремонтни дейности и назначаване на персонал за предоставяне на социалната услуга в общността и обучението му. За обезпечаване на проектните дейности се предвижда и закупуване на транспортно средство за нуждите на целевата група.

- На територията на Община Велико Търново функционира **Център за психично здраве (ЦПЗ)**. „ЦПЗ – В.Търново” е лечебно заведение по смисъла на чл.10, т.3 от ЗЛЗ с областни функции, който активно издирва, диагностицира, лекува, периодически наблюдава и осъществява рехабилитация на болни с психични заболявания. "ЦПЗ - В.Търново" ЕООД гр.В.Търново е търговско дружество със 100% общинска собственост. Дружеството е с предмет на дейност:

Спешна психиатрична помощ; диагностика и лечение на лица с психични разстройства; периодически наблюдение и консултации на лица с психични разстройства и домашен патронаж; психотерапия и психосоциална рехабилитация; психиатрична и психологична експертна дейност; създаване и поддържане на регионална информационна система на лица с психични разстройства за нуждите на регистъра по чл. 147а, ал. 1 от Закона за здравето; промоция, превенция и подобряване психичното здраве на населението; информирание на обществеността по проблемите на психичното здраве; научноизследователска дейност в областта на психичното здраве; откриване на легла за диагностичен и лечебен престой; предоставяне на социални услуги по реда на Закона за социалното подпомагане; извършва търговски сделки за нуждите на осъществяваните медицински дейности и за обслужване на пациентите. Легловият фонд на „Център за психично здраве – Велико Търново” ЕООД (ЦПЗ) е 80 легла.

През отчетния период в „ЦПЗ–Велико Търново” се прилагаха следните Терапевтични програми:

- Програма за лечение на остри психотични разстройства;
- Програма за лечение на депресивни разстройства;
- Програма за лечение на манийни разстройства;
- Програма за лечение на психотична екзацербация и на психосоциален срив при шизофрени разстройства;
- Програма за лечение на налудни разстройства;
- Програма за лечение на поведенчески и психотични симптоми при деменция;
- Протокол за електроконвулсивно лечение;
- Програма за справяне с кризи;
- Програма за психологично консултиране;
- Програма за лечение на абнормно поведение на боледуване.

Продължава реализацията на **Поддържащата метадонова програма** към „Център за психично здраве – Велико Търново” ЕООД с капацитет 40 места. За рехабилитация на зависимости е разкрит и функционира **Дневен център** с капацитет 50 места. Към консултативно-диагностичния блок на Центъра успешно се прилагат следните програми: Програма за поддържащо лечение при шизофрения; Програма за обучение в социални умения; Програма за социална защита; Програма за семейно консултиране; Програма за противорецидивно лечение при афективни разстройства; Програма за медицински и психосоциални грижи при органични състояния, Модул за надомни грижи.

- На територията на Община Велико Търново функционира **Държавна психиатрична болница (ДПБ), с. Церова Кория.**

ДПБ - с. Церова кория е лечебно заведение за стационарна психиатрична помощ, юридическо лице на бюджетна издръжка от Министерство на здравеопазването. Материалната база по обем и предназначение съответства на видовете дейности, осъществявани в ДПБ. Болничните помещения са отремонтирани през 2017 г. по програма BG 07 „Инициативи за обществено здраве“, като са осигурени съвременен болничен комфорт и всички условия за безопасна и сигурна среда на всеки потребител и служител. ДПБ - с. Церова кория е единственото лечебно заведение в областта, което оказва продължителни грижи за психиатрични пациенти и създава възможност за широк набор от психосоциални дейности, чрез ефективно междусекторно взаимодействие и координация. ДПБ предостави самостоятелни помещения за социалната услуга **„Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психични разстройства“** с капацитет 13 места. Социалната услуга е делегирана от държавата дейност и е възложена за управление от Община Велико Търново на ДПБ - с. Церова кория. Услугата осигурява:

1. Защитено място за живеене - дава възможност на група от тежко боледуващи, загубили възможността да имат собствено жилище и подслон да подобрят качеството си на живот и да бъдат поставени

в условия, близки до домашните. Дейностите включват: Обучение за полагане на грижи за лична хигиена/ грижи за външния вид; Обучение за полагане на грижи за хигиената на личното пространство; Обучение за полагане на грижи за хигиената на общите помещения и парково пространство; Обучение за поддържане облеклото.

2. Психосоциални дейности - Трудова рехабилитация; Занимания в креативно ателие; Обучение в социална активност; Обучение в прием на лекарства; Обучение за разумно управление на финансовите средства; Обучение в приготвяне на храна; Обучение в пазаруване; Разширяване на социалната си мрежа; Оползотворяване на свободното време и развлечения; Обогаляване на познанията за околния свят.
3. Трудова рехабилитация - основни направления, които се развиват, са: цветарство, поддържане на парково пространство, зеленчукопроизводство, овощарство, събиране на билки, отглеждане на животни, битов труд.
4. Креативна /занимателна/ терапия.
5. Трениране на социални умения.
6. Психологическа подкрепа. Работа със семействата и близките.

За интегрираната здравно-социална услуга „Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психични разстройства“ предоставяна на територията на Община Велико Търново, наличните чакащи лица към 31.12.2020 г. са 171.

По втора подцел: “Осигуряване възможност за подобряване на психичното здраве в образователната система”

- Разработване програми за развитие ресурсите на педагози, педагогически съветници, обществени възпитатели и родители за партниране с деца и млади хора;
- Формиране на отношение у децата и младите хора към аспектите на психичното здраве /насилие, злоупотреба с вещества, девиантно поведение, умения за справяне и споделяне при психологични проблеми, личностово развитие, тревожност и страхове, толерантност към връстници с проблеми, равенство между половете и др./

През отчетния период от Регионална здравна инспекция (РЗИ) - Велико Търново със съдействието и подкрепата на Община Велико Търново, в партньорство със специалистите от сферата на здравеопазване, образование, спорт, туризъм, обществената коалиция за здраве, социални услуги за деца, средствата за масова информация, неправителствени и обществени организации са реализирани дейности по промоция на здраве

и профилактика на болестите, повишаване на информираността и развиване на умения у младите хора за опазване на личното здраве и практикуване на здравословен начин на живот:

1. Здравно образование на населението на популационно ниво, в т. ч. на деца, ученици и родители чрез средствата за масова информация, виртуалната среда, разпространение на образователни материали.

2. Реализирани са следните инициативи за промотиране на здравето и здравословния начин на живот:

2.1. Превенция на рискови за здравето фактори в начина на живот и околната среда.

- Традиционни Кампании за превенция на тютюнопушенето сред младите хора по повод Световния ден без тютюнопушене – 31 май, включващи Конкурс за литературна творба сред ученици от начален етап на обучение на тема „Аз не пуша и съм здрав“, Демонстрации с пушещата кукла Сю, Интерактивни обучения по темата тютюнопушене, Инициативи на открито в крайградската зона за отдих – Ксилифор, Празници на здравето;

- Традиционни Кампании по повод Международния ден без тютюнопушене - 21 ноември, включващи Конкурс за най-оригинална антиреклама на пушенето и изнесен консултативен кабинет за отказване от тютюнопушене в централния парк на гр. Велико Търново. През 2019 г. бяха подготвени и отпечатани здравно- образователни материали на тема „Тютюнопушенето е враг на здравето“;

- Кампании за превенция на употребата на алкохол, включващи арт-работилница за украсяване на стъклени бутилки, интерактивно обучение и мултимедийна презентация, решаване на игрословици, викторина, състезателни и забавни игри. През месец април 2019 година в ОУ „Св. Патриарх Евтимий“ – Велико Търново, се проведе кампания под надслов „Вредите от алкохола“, насочена към четвъртокласниците от училището и техните родители. В Конкурса за рисунка на тема „Вредите от алкохола“ се включиха четвъртокласници от всички паралелки на випуска – творбите бяха представени на изложба във фойето на училището. С участието си в конкурса децата показаха, че добре познават проблематиката и, че са мотивирани да изразят своите послания по темата чрез средствата на изобразителното изкуство;

- Кампании, посветени на превенция на наркоманиите и Международния ден за борба с употребата и нелегалния трафик на наркотици – 26 юни, включващи – ежегодни образователни игри „Ние знаем как да бъдем здрави“, информационна кампания „Бъди информиран“;

- Ежегодни Кампании за повишаване на физическата активност на населението ”Движи се и победи” в Община Велико Търново, в два етапа

/пролетен и есенен/ и Спортно–туристически празници в околностите на гр. Велико Търново по различни туристически маршрути;

- Традиционно провеждани образователни игри със състезателен характер „Ние знаем как да бъдем здрави”, по теми, свързани със здравословния начин на живот, посветени на майските дни на здравето (Международния ден за съпричастност със засегнатите от ХИВ/СПИН - 15 май, Европейския ден за борба със затлъстяването - 19 май и Световния ден без тютюнев дим - 31 май) и Международния ден за борба с наркоманиите - 26 юни. Инициативите имат за цел да се повиши нивото на здравните знания на учениците от горния курс на обучение (8 - 12 клас) и да се съдейства за формиране на умения и навици за здравословен начин на живот.

- Кампании, в рамките на общинска програма „Здрави деца в здрави семейства” - акции „Клиника на открито” в парк „Марно поле”, посветени на превенция на хроничните незаразни заболявания и рисковите за здравето фактори (тютюнопушене, употреба на алкохол, нездравословно хранене и др.) сред ученици на Велико Търново, с участието на студенти от филиала на Медицински университет – Варна в гр. Велико Търново и експерти от РЗИ – Велико Търново.

В училищата и детските градини на територията на Община Велико Търново функционират **35 здравни кабинети**, които разполагат с оборудване, медикаменти и медицински пособия, необходими за овладяване на спешни състояния. В здравните кабинети се осъществяват дейности по профилактика, превенция, промоция на здравето на ученици и деца.

За повишаване нивото на здравни знания и изграждане на умения и нагласи у децата и учениците за опазване на личното им здраве и здравословен начин на живот, както и за изграждане на капацитет за профилактика и промоция на здравето в образователната система, медицинските специалисти от здравните кабинети в детските градини и училищата, под методичното ръководство на експерти от РЗИ – Велико Търново реализират образователни дейности и обучения по теми: алкохол, наркомании, хранителни разстройства, стрес, агресия, работа с компютър.

С цел осигуряване на равен достъп до качествено образование, екипа от специалисти на „Център за социална рехабилитация и интеграция за деца и младежи с увреждания и техните семейства“, гр. Велико Търново проведеха тренингови занимания, в които бяха включени педагози в начален курс на обучение. Темите на тренингите бяха: „Техники за справяне с конфликти в класната стая“ „Не на агресията, да на спорта“, „Техники за работа с деца с хиперактивност и дефицит на вниманието (ХАДВ)“. Разработена е програма, представяща директни начини за въздействие върху учениците и подобряване на тяхното включване в обучителния процес. Подпомогната е квалификацията на педагогическите

кадри за разбиране на водещи критерии за диагностика на хиперактивност и дефицит на вниманието, проявления в различните възрасти на децата и адекватен възпитателно-обучителен процес.

След извършване на оценка на потребностите и ресурсите на децата, настанени в специализирани институции и социални услуги от резидентен тип на територията на Община Велико Търново, в индивидуалните им планове за грижи са заложили конкретни дейности за повишаване на мотивацията за включване и задържане в образователната система. В подкрепа на изложеното е следната информация:

Всички деца, настанени в Център за настаняване от семеен тип I за младежи с увреждания, гр. Велико Търново, ул. „Иларион Драгостинов” № 3А, вх. А, Център за настаняване от семеен тип II за деца/младежи без увреждания, гр. Велико Търново, ул. „Иларион Драгостинов” № 3А, вх. Б и Център за настаняване от семеен тип III за деца/младежи без увреждания, гр. Велико Търново, ул. „Колоня Товар” № 14, подлежащи на образование са обхванати в образователната система. Част от децата посещават Център за специална образователна подкрепа, гр. Велико Търново, останалите посещават масови училища в гр. Велико Търново.

През отчетният период продължи утвърдената през годините практика, за предоставяне на възможност на децата и младежите с множество увреждания да ползват образователни услуги в сградата на Дневен център за деца и младежи с увреждания „Дъга” /ДЦДМУ/, гр. Велико Търново, чрез сформирана изнесена паралелка на Център за специална образователна подкрепа, гр. Велико Търново за обучение на деца и младежи с множествени увреждания. Във връзка с осигуряване на възможност за обучение, през отчетния период педагози от Център за специална образователна подкрепа, гр. Велико Търново са провели индивидуални образователни занятия с потребители на социалната услуга.

С цел подкрепа на децата за повишаване нивото им на грамотност, овладяване на знания по учебните програми и изграждане на социални умения, със съдействието на Мобилен център за информирание, консултиране, обучение и подкрепа на деца към Сдружение ЗОВ България, през отчетния период са реализирани дейности на Клуб „Образование“ и Менторски проект, чрез доброволци от Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий”, в ролята им на наставници на децата, настанени в социалните услуги от резидентен тип, управлявани от Община Велико Търново.

Разширени са и възможностите за обучение на деца и ученици със специални образователни потребности. Специалистите от Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – Велико Търново /РЦППО/, съвместно с педагогическите специалисти от училищата и детските градини, в които се обучават интегрирано деца и

ученици със специални образователни потребности разработиха индивидуални образователни програми за всяка учебна година. Координирането на действията в изпълнение на разработените индивидуални образователни програми се осъществява от ресурсните учители.

В индивидуалния екип за допълнителна подкрепа на личностното развитие на всяко дете/ученик със специални образователни потребности е включен и родител. Една от основните цели на екипа е да осъществява координация и съгласуване на действията с родителя, подкрепа на детето в домашни условия за реализиране на индивидуалната програма, изготвена от екипа.

В 7 училища са назначени специалисти за оказване на допълнителна и обща подкрепа – психолози, логопеди и ресурсни учители и образователни медиатори. В 7 училища и всички детски градини, допълнителната подкрепа се осъществява от специалисти от Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование (РЦППЮ) – гр. В. Търново.

В учебните заведения на територията на Община Велико Търново са осигурени кабинети за индивидуална и групова работа. Децата и учениците се адаптират добре в общообразователната система, работи се за изграждане на подкрепяща среда и промяна на обществените нагласи.

Координацията в дейността и добрата съвместна работа между екипите от специалисти от Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – Велико Търново, класните ръководители, учители от детските градини и училищата, допринася за установяване на единство, системност и последователност в корекционно-възпитателната работа с децата/учениците със специални образователни потребности.

През отчетният период Община Велико Търново продължава изпълнението на проект BG05M9OP001-2.004-0046 „Общностен център за деца и родители „ЦАРЕВГРАД”” по процедура BG05M9OP001-2.004 „Услуги за ранно детско развитие“ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2014-2020.

За предоставянето на интегрираните услуги за ранно детско развитие са назначени и наети 27 специалисти – социални работници, психолози, логопед, рехабилитатор, акушер-гинеколог, педиатри, стоматолог, медицински сестри, акушерка, юрист, медиатор и др.

Целевата група на проекта включва деца на възраст от 0 до 7 години и техните родители, както и бъдещи родители от рискови групи.

В рамките на проекта се предоставят следните услуги за ранно детско развитие:

- Ранна интервенция на уврежданията и Индивидуална педагогическа подкрепа за деца с увреждания;

- Формиране и развитие на родителски умения и Семейно консултиране и подкрепа;
- Здравна консултация за деца;
- Семейен център за деца от 0-3 години.

През февруари 2020 г. официално беше открита първата в социалните услуги на Община Велико Търново зала за психомоторно развитие и психомоторна практика за деца от ранна детска възраст до 12 години. Залата беше оборудвана и подготвена за ползване за клиентите на ЦСРИ за деца и младежи и Общностен център "Царевград". През 2020 г. са проведени психомоторни занимания с 16 деца.

През отчетният период продължи образователната дейност и обмяната на добри практики с медицинските специалисти, социални работници, педагози, педагогически съветници, специалисти от Пробационна служба – Велико Търново, работещи с деца, водещи се на отчет в Детска педагогическа стая.

Един от важните акценти в дейността на **Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните /МКБППМН/** е превантивната дейност по отношение на проблемите свързани с употребата на алкохол, тютюнопушене, наркомании, трафик на хора, сексуална експлоатация, безопасен интернет, превенция на агресията и насилието, както в училище, така и извън него.

В състава на МКБППМН влизат представители на различни институции – юристи, инспектори детска педагогическа стая към Районно управление „Полиция”, представител на Отдел „Закрила на детето” към Дирекция „Социално подпомагане”, представител на Регионална здравна инспекция и Регионално управление на образованието.

През отчетният период в редица учебни заведения на територията на Община Велико Търново са изнасяни лекции и беседи от страна на секретаря и членове на МКБППМН, обществени възпитатели към Комисията, педагогически съветници.

Дейностите са провеждани успоредно с децата и със семействата им, а в някои случаи и с класните ръководители в училищата. Работата по тези случаи е насочена за повишаване на личната отговорност, улесняване адаптацията в училищна среда, изграждане на умения за самоконтрол и спазване на граници при общуване с връстници и възрастни, промяна на нагласите спрямо извършването на противообществени прояви.

Продължава дейността си, първия разкрит (2016 г.) в страната Център за превенция и спорт в село Балван. Центърът е съвместна инициатива на Община Велико Търново, Областна дирекция на МВР – Велико Търново, Регионална дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ – Велико Търново, Дарителско сдружение „Св. Иван Рилски“, Сдружението на кметовете и кметските наместници „Янтра

2001“, Национален военен университет „Васил Левски“ и Съюзът на пивоварите в България.

Основната цел на Център за превенция и спорт е децата и младежите да се обучават с практически и теоретични занимания, осигуряващи мерки за тяхната сигурност. Децата и младежите придобиват знания и умения за поведение при бедствия и аварии и за оказване на първа помощ в училище и извън него, безопасно движение по пътищата, приложно колоездене, безопасен интернет, запознават се с проблемите, свързани с наркотиците, трафика на хора и др. рискови фактори на обкръжаващата ни среда.

Подцел 3: Информационно осигуряване по проблемите на психичното здраве

- Ангажиране на медиите за обективно, системно и етично отразяване на проблемите на психичното здраве;
- Провеждане регулярни социологически проучвания, касаещи психичното здраве и популяризирането им.

В детските и учебни заведения на територията на Община Велико Търново бяха разпространени общо 15 заглавия на здравно-образователни материали в общ тираж 1 520 броя, CD, флайери, стикери, излъчване на видеоклипове „Изборът“ и „Не допускай нещата да станат грозни“ на видеостената пред Общината.

През 2019 г. (март - май) се проведе представително епидемиологично проучване сред 511 ученици (239 момчета и 272 момичета) на възраст от 14 до 18 години в гр. Велико Търново за разпространението на основните фактори на риска за здравето, както и за нивото на техните знания, умения и навици за здравословен начин на живот (ПМГ „Васил Друмев“, ПЕГ „Проф. д-р Асен Златаров“, ПГСАГ „Ангел Попов“ и СУ „Ем. Станев“). Регистрацията на първичните данни се извърши чрез персонално интервю по стандартизиран въпросник, приет за използване в рамките на СИНДИ/Европа. Въпросникът включваше 52 въпроса, разпределени в 9 раздела (обща данни, хранене, употреба на алкохолни напитки, тютюнопушене, физическа активност, други навици, свързани със здравето, здравни знания и нагласи, оценка на здравето, училищна среда).

Сравнителният анализ на резултатите от четирите проведени изследвания в Община Велико Търново (2004 г., 2009 г., 2014 г. и 2019 г.), относно рисков фактор **тютюнопушене** показва, че намалява дялът на редовните пушачи (над два пъти) – от 30,0% през 2004 г. на 13,11% през 2019 г., както и дялът на учениците, които пушат понастоящем – от 40,0% през 2004 г. на 20,74% през 2019 г.) и на тези, пушили някога през живота си (от 67,0% през 2004 г. на 50,10% през 2019 г.). Тенденцията на намаляване на разпространението на тютюнопушенето се наблюдава най-

отчетливо при 14-годишните – от 25,2% през 2009 г. на 11,76% през 2019 г., а при 16-годишните ученици – от 33,4% през 2004 г. на 15,17% през 2019 г. Намалява делът на учениците, изложени на тютюнев дим вкъщи или на обществени места – от 88,0% (2009 г.), 71,10% (2014 г.) на 68,10% през 2019 г.

Употребата на алкохол – повече от два пъти се увеличава делът на учениците, които не употребяват алкохол (от 17,3% на 27,2% на 39,14%), а над четири пъти намалява ежедневната консумация на бира (от 12,9% на 4,0% на 3,13%), която е била най-висока в сравнение с останалите видове алкохол.

Лечение през последния месец - с най-висок относителен дял са учениците, които през последния месец са употребявали лекарства за главоболие (43,25%), настинка (38,36%) и болки в корема (36,59%). Следват ги употребявалите витамини (33,86%) и лекарства против кашлица (30,33%). Най-малко лекарства са употребявани за безсъние - 2,94%, хронични заболявания – по 3,52% и за нервност – 6,85%. Двойно повече момичета, отколкото момчета са употребявали лекарства против нервност, а именно 9,19% срещу 4,18%.

Проследявайки резултатите за употребата на лекарства през годините, прави впечатление, че се повишава употребата на лекарства против болки в корема и намалява приема на витамини. При останалите лекарствени продукти не се наблюдават съществени различия.

Сравнителен анализ на резултатите от четирите изследвания (2004 г., 2009 г., 2014 г. и 2019 г.) относно **самооценката на здравето** от великотърновските ученици:

След отчитане на устойчива тенденция на **нарастване** на делът на учениците, които **оценяват здравето си като много добро и добро** (от 75,6% на 82,2% на 88,4%) и **намаляване** на делът на тези, които оценяват здравето си като задоволително (повече от два пъти) – от 22,2% на 15,7% на 10,1%) и като лошо (от 2,2% на 2,1% на 1,4%), през 2019 година се наблюдава задържане на стойностите от 2014 година.

Училищна среда. Конфликти в училище - по-малко от половината – 45,60% от учениците са на мнение, че в училище са налице чести конфликти между учители и ученици. Повече са тези, които смятат, че често има конфликти между самите ученици – 55,97%. Според 11,94% от запитаните конфликти има и между ученици и останалия училищен персонал. Съществени различия по пол не се установяват.

В сравнение с 2009 и 2014 г. се отчитат **положителни промени** по отношение на психоклимата в училище – намалява делът на учениците, които смятат, че има конфликти между учители и ученици (от 70,2% на 52,7% на 45,60%). По отношение на конфликтите между самите ученици след първоначален спад през 2014 г. (от 71,5% на 50,7%), през 2019 г. се

наблюдава леко увеличение – 55,97%, което обаче остава значително по-ниско от изходното ниво през 2009 г. Конфликтите между ученици и останалия училищен персонал също търпят положителни промени през периода 2009 – 2014 – 2019 г. (от 27,9% на 11,0% на 11,94%).

Здравни знания, умения и навици за здравословен начин на живот – учениците са по-добре информирани за принципите и практиките на здравословния начин на живот; влиянието на храненето, тютюнопушенето, физическата активност и употребата на алкохол върху здравето на човека;

Подцел 4: Разширяване възможностите за участие в гражданския живот на хора с психични проблеми и лица със специфични нужди

- Създаване на организация на хора с психични проблеми и на близки на психично болни пациенти;
- Популяризиране правата на психично болните.

Твърде малко са действащите неправителствени организации за психично здраве на национално ниво, а на местно ниво няма регистрирани такива. Единствената по-голяма Неправителствена организация в България, занимаваща се с проблемите на психичното здраве и болест е Глобална инициатива в психиатрията - София.

Традиционно потребители с психични увреждания и интелектуални затруднения от социалните услуги, предоставяни от Община Велико Търново участват в национални конкурси със състезателен характер.

През септември 2019 г. на откритата сцена в Приморско, участие в конкурса за 8-ми пореден път взеха потребители от Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост „Св. Йоан Търновски“ – с. Пчелище, а дебют със своето участие направиха потребителите от Защитено жилище за лица с умствена изостаналост 1 и 2 гр. Дебелец. Участниците в програмата спечелиха общо 6 награди: Грамота за „Впечатляваща визия и сценично присъствие“ за изпълнение на песента „Кой уши байряка“; грамота за групово изпълнение „Впечатляваща визия и сценично присъствие“ за танц по песента „Хубава си, моя горо“; 3-то място за най-добра цялостна програма; приз за най-всеотдаен ръководител в авансцена; Приз „Светло сърце“ на сдружение „Сияйна зора“ за екип.

На Защитено жилище за лица с умствена изостаналост 1 и 2 гр. Дебелец бе присъдено и звание ЛАУРЕАТ и медал за опазване традиционната култура и отлично представяне „Атлиманска огърлица“ 2019 г. Участието на различни социални услуги в конкурса показва за пореден път, че иновативните и нестандартни подходи и методи при работа с лицата с интелектуален дефицит дават възможност за акцент върху талантите и фокус върху уменията им.

През 2020 г. се проведе Областен форум от „Център за лица с психични разстройства и интелектуални затруднения“ гр. Велико Търново, съвместно с Община Велико Търново, с участие на представители на Бюрото по правна помощ – Велико Търново и представители на социални услуги по актуални теми от Закона за правната помощ и гарантиране равния достъп на лицата до правосъдие чрез осигуряване и предоставяне на ефективна правна помощ, за консултиране на желаещи граждани по места и улесняване достъпа до правосъдие на социални групи в уязвима позиция.

На територията на Община Велико Търново в зависимост от нуждите и потребностите на лица с психични проблеми, в т.ч. на деца с различни увреждания се предоставят широк спектър от услуги за хора с психични увреждания и интелектуални затруднения. Подробна информация за тях /адрес, телефон за контакти, ел. адрес, предоставяни услуги/ всички граждани и заинтересовани лица може да получат от официалната електронна страница на Община Велико Търново.

Съгласувал:

Росица Димитрова, Директор /Дирекция СДЗ

Изготвил:

Д-р Диляна Вачкова, гл. експерт в Дирекция СДЗ